

Prof. dr hab. Ewa M. Kęłowska-Lawniczak

Uniwersytet Wrocławski

Wydział Filologiczny

Instytut Filologii Angielskiej

Zakład Literatury Angielskiej i Studiów Porównawczych

OCENA

Osiągnięć naukowych, osiągnięć w zakresie opieki naukowej i kształcenia młodej kadry oraz działalności popularyzującej naukę Kandydatki do tytułu naukowego profesora

Pani Doktor Habilitowanej Ilony Dobosiewicz

1. Uwagi wstępne

Podstawą przedłożonej oceny jest pismo Dziekana Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Opolskiego, Pani prof. Joanny Czaplńskiej z dnia 6.06.2018 roku informujące o decyzji Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów o wszczętym postępowaniu w sprawie nadania Pani dr hab. Ilonie Dobosiewicz tytułu profesora nauk humanistycznych oraz o powołaniu mojej osoby na recenzenta.

Przedłożoną recenzję przygotowano zgodnie z obowiązującymi regulacjami prawnymi w tym zakresie:

Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytułach naukowych... w wersji po nowelizacji 11 lipca 2014 roku (Dz.U.2014, poz. 1852, w dalszej części recenzji zwana Ustawą) wraz z rozporządzeniami;

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności [...] w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz.U. 2018, poz. 261, w dalszej części recenzji zwane Rozporządzeniem);

Rozdział 3 Ustawy, Art. 26. 1. Stanowi, iż *tytuł profesora może być nadany osobie, która uzyskała stopień doktora habilitowanego [oraz] ma osiągnięcia naukowe lub artystyczne znacznie przekraczające wymagania stawiane w przewodzie habilitacyjnym oraz posiada poważne osiągnięcia dydaktyczne, w tym w kształceniu kadry naukowej lub artystycznej.*

Szczegółowe wymogi w zakresie osiągnięć i dorobku naukowego, aktywności naukowej, współpracy z otoczeniem społecznym i gospodarczym, współpracy międzynarodowej,

osiągnięciach i dorobku dydaktycznym i popularyzatorskim, oraz odnoszące się do najważniejszego osiągnięcia naukowego sformułowano w załączniku 2 do Rozporządzenia.

Recenzja, zgodnie z Ustawą (art.26) i Rozporządzeniem par.19.3 stanowi (1) *szczegółowo uzasadnioną ocenę, czy osoba ubiegająca się o nadanie tytułu profesora spełnia wymogi określone w art. 26 ustawy oraz sprecyzowane w Rozporządzeniu a także (2) wyraża stanowisko recenzenta w sprawie nadania tytułu profesora aplikującemu kandydatowi.*

Wniosek przedłożony przez Panią dr hab. Ilonę Dobosiewicz został przygotowany poprawnie pod względem formalnym i w pełni odpowiada wymogom określonym w Ustawie i Rozporządzeniu wraz z załączoną ankietą (zał. 2) . Wniosek w sposób wyczerpujący i kompleksowy obejmuje wszystkie sfery działalności Kandydatki przedstawiając jej osiągnięcia w obszarze badań naukowych, aktywności dydaktycznej, opieki naukowej i kształcenia młodej kadry, działalności popularyzatorskiej oraz zaangażowania w prace organizacyjne. Kompleksową charakterystykę osiągnięć naukowych umieszczono w *Ankiecie oceny osiągnięć naukowych ... osoby ubiegającej się o nadanie tytułu profesora*

2. Ocena dorobku i osiągnięć naukowych

Osiągnięcia naukowe, dydaktyczne i organizacyjne Pani dr hab. Ilony Dobosiewicz prezentują w całej rozciągłości Autoreferat i Ankieta. W przedłożonych dokumentach znajdują się także wymagane regulacjami publikacje – książka, nadbitki artykułów oraz rozdziały z publikacji zbiorowych. Stanowią one wybór publikacji wyselekcjonowanych przez Kandydatkę. Można je określić mianem znaczących i reprezentujących właściwie różnorodność prowadzonych badań. Dokumentację oceniam jako dobrze przygotowaną, teksty dobrano starannie, co pozwala na jednoznaczną ocenę działalności Kandydatki.

Całokształt aktywności dr hab. Ilony Dobosiewicz w obszarze działalności naukowo-badawczej, ale także w pozostałych dziedzinach – dydaktycznej, organizacyjnej oraz w zakresie popularyzacji – w całym okresie jej aktywności zawodowej (po habilitacji) w Uniwersytecie Opolskim zasługuje, w moim przekonaniu, na wysoce pozytywną ocenę. Poniższa opinia koncentruje się więc na uzasadnieniu wyrażonego stanowiska. W ocenie dorobku naukowego odnoszę się głównie do osiągnięć po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego nauk humanistycznych, choć nie sposób pominąć oczywiście i istotnej kontynuacji w części prowadzonych badań.

Pani dr hab. Ilona Dobosiewicz stopień doktora habilitowanego nauk humanistycznych otrzymała na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Opolskiego w 2004 roku na podstawie dorobku naukowego oraz rozprawy *Ambivalent Feminism: Marriage and Women's Social Roles in George Eliot's Works* opublikowanej przez Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego. Recenzentami w procedurze nadania stopnia byli prof. dr hab. Alina Szala, prof. dr hab. Wojciech Kalaga oraz profesor Uniwersytetu Opolskiego, dr hab.

Andrzej Ciuk. Praca ta stanowiła zwieńczenie długoletnich eksploracji i utrzymujących się zainteresowań Autorki, których początki, w prostej formie, odnajdujemy w poszukiwaniach naukowych magistrantki, która otrzymała stypendium na Illinois State University, odbyła tam studia doktoranckie zwieńczone obroną dysertacji doktorskiej poświęconej relacjom między kobietami w powieściach Jane Austen. Książka habilitacyjna, złożona w 2004 r., wpisująca się w dość nowatorskie i bardziej subtelne zarazem czytanie kolejnego z klasyków literatury angielskiej, George Eliot. Określając Eliot mianem wczesnej feministki, Autorka ukazuje jej „ambiwalentny” i złożony stosunek do kwestii ról społecznych występujących w okresie wiktoriańskim postulując poetykę orientacji relacyjnej. Wnikliwie i solidnie badając materiał literacki, Ilona Dobosiewicz nie daje się uwieść topowym koncepcjom, czy jak niektórzy woła „ideologiom”, lecz umiejętnie i rozważnie stosując nowoczesne narzędzia analizy odkrywa sieć skomplikowanych i momentami paradoksalnych powiązań dając w ten sposób cenny wgląd zarówno w unikalną twórczość pisarki jak i w kontekst epoki. Zainteresowanie kobietami piszącymi w dobie wiktorianizmu, tematyka dotycząca ich wzajemnych relacji oraz pozycji w patriarchalnym społeczeństwie, pozostaje istotnym nurtem poszukiwań naukowych Ilony Dobosiewicz także w okresie po habilitacji. Dorobek przed habilitacją mieścił się ilościowo w oczekiwaniach recenzentów. Należy natomiast podkreślić niezmiennie wysoką jakość badań Kandydatki i fakt, że stanowią one nadal istotne źródło wiedzy w swoim zakresie.

Porównując ilościowo dorobek naukowy Kandydatki przed uzyskaniem stopnia doktora habilitowanego i po, stwierdzam że obejmuje on w pierwszym okresie dwie monografie: (1) uzupełnioną, rozszerzoną i przeredagowaną publikację podoktorską wydaną w 1997 roku oraz (2) książkę habilitacyjną (Opole 2003). Poza tym, Autorka opublikowała w tym okresie 16 artykułów naukowych w czasopismach i monografiach wieloautorskich. Była także współredaktorem tomu *Crossing the Borders: English Studies at the Turn of the Century* (Opole 1998) i występowała na ośmiu konferencjach naukowych. W porównaniu z tym okresem, po habilitacji dorobek naukowy Kandydatki wyraźnie się powiększa i merytorycznie poszerza zyskując ciężar gatunkowy. Pani dr hab. Ilona Dobosiewicz staje się bez wątpienia ekspertem w dziedzinie literatury wiktoriańskiej, zwłaszcza w zakresie literatury pisanej przez kobiety i o roli kobiet ale także w zakresie tematyki żydowskiej, a na poziomie teoretycznym, w aspekcie tworzenia konstrukcji tożsamości genderowych, etnicznych i hybrydalnych. Kandydatka proponuje nowe spojrzenie na okres postulowanego kultu (pozornie) homogenicznych systemów wartości oraz łatwo definiowalnej tożsamości, pragnienie jedności, które ujawnia pęknięcia w wiktoriańskim monoficie. Po habilitacji, oprócz monografii *Borderland: Jewishness and Gender in the Works of Amy Levy* (Opole 2016) zgłoszonej jako główne osiągnięcie naukowe wraz z udziałem w międzynarodowym projekcie

The Reception of George Eliot in Europe, Autorka opublikowała 8 tekstów o charakterze naukowym w czasopiśmie oraz 24 teksty w monografiach zbiorowych. Występowała na 20 konferencjach naukowych biorąc w nich aktywny udział i prezentując swoje badania. Na szczególną uwagę zasługują wystąpienia zagraniczne, w tym w Londynie (2013) oraz Lizbonie (2014). Referat wygłoszony w Edynburgu, na konferencji poświęconej Robertowi Louisowi Stevensonowi (2017) wygłoszono w wiodącym ośrodku, zajmującym się twórczością autora i przygotowującym najnowsze wydanie dzieł wszystkich Stevensonów. Wydanie to opatrzone będzie paratekstami opracowywanymi przez specjalistów zaproszonych do współpracy z całego świata. Konferencja, w której Autorka uczestniczyła wpisuje się także w ten właśnie prestiżowy projekt. Po habilitacji Autorka realizowała cztery projekty krajowe oraz projekt międzynarodowy zgłoszony jako specjalne osiągnięcie. Podsumowując więc różnicę między okresem przed i po habilitacji, należy podkreślić bardzo intensywny, wyraźny rozwój działalności badawczej widoczny w powstałych publikacjach naukowych, uczestnictwie w projektach i konferencjach ale także w działalności redakcyjnej i zaproszeniach do zespołów redakcyjnych w roli współredaktora (*Explorations: A Journal of Language and Literature*) lub też członka zespołu recenzentów (*Er(r) go Teoria-Literatura-Kultura, Anglica Wratislaviensia*).

Różnorodnej aktywności instytucjonalnej, naukowo-badawczej oraz redakcyjnej towarzyszy coraz bogatsze spektrum projektów naukowych oraz nowych nurtów w prowadzonych przez Kandydatkę badaniach. W okresie poprzedzającym habilitację dominują badania prowadzone w nurcie ważnego wówczas i nowego feminizmu, zainteresowania badaczkami takimi jak Donna Haraway, Elaine Showalter oraz Nina Auerbach, których myśl skłaniała do rewizji kanonów i ich krytycznej interpretacji oraz zachęcała do nowego spojrzenia na poglądy takich uznanych pisarek jak właśnie Jane Austen. Prowadzone badania wskazywały na dotąd niezauważane relacje (odkrywane także poprzez rozwijające się badania intertekstualne) oraz obrazy kobiet tworzone zarówno mężczyzn jak i przez same kobiety. Kobieta w literaturze postrzegana jest więc jako konstrukt, wypadkowa różnych sił i ideologii, a także polityki widocznej w dyscyplinujących i kształcących poradnikach. Drugim istotnym nurtem w badaniach o nachyleniu feministycznym były wspomniane już badania nad twórczością i szczególną pozycją George Eliot w pejzażu literatury wiktoriańskiej. Badania Kandydatki postrzegają George Eliot jako zwolenniczkę organicznej koncepcji społeczeństwa, akceptującej jego porządek ale jednocześnie domagającej się dbałości o rozwój intelektualny kobiet. Powstający obraz pisarstwa Eliot ma charakter dynamiczny i domaga się zachowania ambiwalencji proponowanych przez autorkę rozwiązań. Zachowując kompleksowy obraz rzeczywistości kreowanej w powieściach, Ilona Dobosiewicz unika uproszczeń i wydatnie

pogłębia możliwości interpretacyjne twórczości pisarki dokładając w ten sposób swoją autorską cegielkę do istniejącego stanu badań.

W okresie po habilitacji Kandydatka kontynuuje ale i poszerza pole badawcze, co wiąże się z potrzebą rozwiązywania trudniejszych, bardziej skomplikowanych zagadnień teoretycznych. Zaplecze teorii feministycznych pozostaje istotnym punktem odniesienia. Jednocześnie jednak Autorka dynamizuje postrzeganie kwestii genderowych, nb. zgodnie z nowszymi badaniami, wyraźnie dostrzegając problem spektrum genderowego, relacyjności i stąd konieczności ujęcia także kwestii funkcjonujących modeli męskości oraz powstających interakcji. Tożsamość genderowa nie funkcjonuje jako twór wypreparowany z kontekstu lecz łączy się z problemem „inności” jako konstruktu kulturowego, tożsamości kulturowej marginalizowanej przez określone grupy społeczne, tożsamości etnicznej lub etniczności łącznie z klasycznym już pojęciem orientalizmu a nawet rasy. Istotnym punktem odniesienia jest materializm kulturowy Stephena Greenblatta, który pojawia się intuicyjnie także we wcześniejszych badaniach a w późniejszych stanowi podstawę rozumienia zjawisk kulturowych. Autorka łączy umiejętnie tradycyjną lekturę tekstu literackiego z szerszą analizą tekstu kulturowego – w tym teksty paraliterackie, wcześniej już wspomniane poradniki a także kulturowy kontekst miejskości. W tym kręgu rozważań nad tożsamością powstaje cała seria artykułów pisanych w latach 2007-2011, do których Autorka odnosi się w Autoreferacie i z których wybrane włącza do dokumentacji (np. „Zmieniający się kanon literatury amerykańskiej a kwestia amerykańskiej tożsamości: ponad pół wieku debat i kontrowersji”(2017), „'Każda z nich ma to, czego nie ma druga': konstruowanie kobiecości w 'Sezamie i liliach' Johna Ruskina”(2006), czy też „Reading in Polish and National Identity in Nineteenth-Century Silesia”(2011). Jeśli chodzi o materiał literacki i paraliteracki stanowiący przedmiot analizy, badania po habilitacji pozostają w kręgu literatury wiktoriańskiej. Znaczącym rozwinięciem tego pola, nowym nurtem i obszarem eksploracji jest kwestia tematów, motywów oraz tożsamości żydowskiej w twórczości pisarzy wieku dziewiętnastego. Pozostając więc przy badaniach nad George Eliot, i dodając twórczość Anthony Trollope'a, Iłona Dobosiewicz podejmuje temat reprezentacji Żydów w literaturze 19. wieku, ich politycznej emancypacji, stopnia asymilacji oraz utrzymującej się obcości a także dyskusyjną kwestią braku wewnętrznej spójności trybalnie pojmowanej diaspory. Z jednej strony, stan rzeczywistego braku spójności ukrywano a z drugiej społeczeństwo angielskie (jak i inne) homogenizowało obraz Żyda poprzez stereotypy i szerzej rozumianą politykę wobec innego. W rezultacie badań nad wizerunkiem Żydów Autorka dodaje kolejny kierunek – życie i twórczość Amy Levy, które stanowią temat osiągnięcia wytypowanego przez Kandydatkę. Osiągnięcie to omówię oddzielnie. Trzeba tu jednak dodać, że monografia poświęcona Amy Levy pojawia się w kontekście całego szeregu publikacji dotyczących dyskusji nad naturą i

miejscem kobiet w społeczeństwie wiktoriańskim, ról społecznych kobiet oraz zmian następujących w procesach konstruowaniu kobiecości. Trzecim nurtem, w który Autorka wkracza w roku 2011, jest dziedzina recepcji, której początek stanowi zaproszenia do międzynarodowego projektu badawczego zatytułowanego *The Reception of George Eliot in Europe*, którego owocem jest obszerna monografia zawierająca rozdział autorstwa Kandydatki dotyczący miejsca oraz recepcji George Eliot w kulturze polskiej. Projekt ten wymagał badań archiwalnych a jego znaczenie jest istotne, ponieważ pozwala na pokazanie Polski w obszarze kultury anglosaskiej. Częścią tego nowego nurtu jest także wspomniany już referat wygłoszony przez Autorkę w Edynburgu, tekst który czeka na publikację w prestiżowym *Journal of Stevenson Studies*. Można tu dodać, że artykuł poświęcony umacnianiu tożsamości przez czytanie literatury, w pewnym stopniu, mieści się także w tematyce recepcji. Czwartym nurtem, którego autorka szczególnie nie wyróżnia ale który można także prześledzić w publikacjach takich jak „'She dwells in London town': The Urban Experience in Selected Works of Amy Levy”(2015), rozdział w samej monografii *Borderland..*, „Industrial Cityscapes in Elizabeth Gaskell's *North and South*” (2010) i inne, jest temat miasta i miejskości jako istotnego kontekstu kulturowego kształtującego tożsamość postaci.

Książka *Borderland: Jewishness and Gender in the Works of Amy Levy*, Opole 2016, s.220 została wskazana przez Kandydatkę jako najważniejsze osiągnięcie naukowe po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego. Książka składa się ze wstępu, czterech rozdziałów, konkluzji, bibliografii podmiotu i przedmiotu oraz indeksów. Wstęp poprzedza lista utworów autorstwa Amy Levy uporządkowana chronologicznie w porządku ich publikacji. Publikacja ma wyraźnie charakter sproblemetyzowanej monografii i warto odnotować, iż stanowi pierwsze kompleksowe opracowanie tematu na gruncie polskiej anglistyki. Zasadniczym przedmiotem rozważań Autorki jest działalność literacka, w tym proza – powieści oraz opowiadania – i poezja Amy Levy. Znajdujemy w monografii także odniesienia do jej działalności eseistycznej, choć żaden z rozdziałów nie jest poświęcony wyłącznie tekstom paraliterackim. Celem projektu jest nowe spojrzenie na działalność artystyczną młodej wiktoriańskiej pisarki pochodzenia żydowskiego, której krótką karierę pisarską przerwała samobójcza śmierć. Rozważania Ilony Dobosiewicz koncentrują się wokół kwestii tożsamości. Monografia poświęcona jest odczytaniu wysiłków podejmowanych przez Amy Levy, a zmierzających do ujęcia skomplikowanej kwestii tożsamości imigrantów pochodzenia żydowskiego w Londynie, tożsamości widzianej przez Kandydatkę jako konstrukt hybrydalny, w którym żydowskość i, w monografii Ilony Dobosiewicz, głównie kobiecość współtworzą tę złożoną formę identyfikacji. Zarówno twórczość czysto artystyczna pisarki jak i jej refleksje dotyczące tożsamości zabarwione są silnie autorefleksją i doświadczeniem autobiograficznym. Przynależność do diaspory żydowskiej oraz status

kobiety pojawiają się w pisarstwie Levy w kontekście dyskursów etnicznych i genderowych występujących w otaczającym ją świecie polityki, w miejskich *communitas* i szeroko pojętej kulturze. Zarówno konceptualizacje genderowe tożsamości jak i te zorientowane etnicznie, a czasami rasowo (jak dowodzi Autorka), zakładają występowanie mechanizmów marginalizacji (*othering*), choćby przez orientalizację wizerunków. Dwie perspektywy, genderowa i etniczna, które Autorka przyjmuje, nakładają się na siebie ale i uzupełniają. Podejście genderowe pozwala na ujęcie spektrum płci i seksualności podczas gdy studia judaistyczne koncentrują się bardziej na dyskursie kulturowym i rasowym. Nie bez znaczenia dla analizy tożsamości pozostaje kontekst metropolitalny. Autorka porusza kwestie uczestnictwa lub „pozycjonowania” się bohaterów w kontekście miejskim odnosząc się do tradycyjnych toposów miasta i wsi, do relacji przestrzennych miasta opisanych w urbanistyce i kulturze wizualnej, mobilności i partycypacji mieszkańców w odróżnieniu od kartezjańskiej izolacji i bezcielesności. Zasadnicze założenia projektu formułuje Autorka we wstępie podkreślając słusznie zanurzenie wszystkich wyżej wymienionych dyskursów w szeroko pojętej koncepcji liminalności, definiowanej poprzez odniesienia do Arnolda van Gennepa oraz Victora Turnera, tym samym skłaniając czytelnika do przyjęcia tezy o granicznym statusie twórczości Amy Levy. Stąd uzasadnione byłyby może także analogie odsyłające czytelnika do Glorii E. Anzalduy i jej *Borderlands/la Frontera*. Krótkie wprowadzenie jasno zarysowuje spektrum problematyki podejmowanej przez Autorkę oraz pytań, na które będzie szukała odpowiedzi. Wstęp wprowadza także plan monografii. Rozdział pierwszy stanowi właściwie uzupełnienie funkcji wprowadzającej wstępu. Przyjęte przez Autorkę autobiograficzne i autorefleksyjne podejście wymaga wprowadzenia biografii Amy Levy, co oprócz założeń samej monografii wydaje się dodatkowo uzasadnione prezentacją autorki zapomnianej i na nowo odkrywanej nie tyle przez czytelników co ze względu na zainteresowania badaczy problematyką gender oraz rozwijającą się judaistyką. Prezentacja biografii Amy Levy stanowi *de facto* przegląd kontekstów formowania złożonej tożsamości autorki, kontekstów, które Ilona Dobosiewicz umiejętnie odkrywa w jej twórczości i gdzie spełniają one analogiczną rolę co w życiu pisarki. Obejmuje to obrazy życia rodzinnego, religijności, relacji między społecznością chrześcijańską a żydowską, systemu edukacji i celów przyświecających kształceniu młodych kobiet, relacji międzyludzkich w sferze prywatnej i publicznej, możliwości zawierania przyjaźni i bliższych związków emocjonalnych, dostępu do edukacji na poziomie zbliżonym do uniwersyteckiego, i podróży. Ilona Dobosiewicz wnikliwie przedstawia rolę konkretnych miejskich kontekstów, w tym Drezna, Florencji a zwłaszcza Londynu, które stanowią katalizatory rosnącej samoświadomości Amy Levy. Ukazując związane z miejscami możliwości rozwoju intelektualnego – kluby dla kobiet, biblioteka, nowe środowiska, praca w redakcji, kariera pisarska – ujawnia także przykre ograniczenia, choćby w użytkowaniu miejsc takich jak czytelnia biblioteki czy też miejsca pracy zarobkowej. Liminalność

funkcjonowania Amy Levy jako kobiety i osoby pochodzenie żydowskiego została znakomicie przedstawiona i udokumentowana zarówno w sferze prywatnej jak i w publicznej.

Rozdział drugi poświęcono prozie, w której Autorka tropi złożone kwestie żydowskiej tożsamości i jej liminalnej kondycji. Część tę otwiera wstęp historyczny poświęcony obecności Żydów w Anglii, szczególny nacisk położono na ich sytuację w dziewiętnastym wieku w latach 80-tych. Położenie tej grupy zmienia się oczywiście w stosunku do wzmiankowanej głębokiej przeszłości, chociaż oprócz oficjalnie przyznanych praw relacje między społecznością żydowską a chrześcijańską w czasach opisywanych przez Amy Levy mocno przypominają sytuację z początku siedemnastego wieku, okresu masowej emigracji Żydów z Hiszpanii. Zarówno cechy przyciągające jak i odstręczające chrześcijan wpisują się w ten sam dyskurs inności nie tylko kulturowej, religijnej ale także rasowej. Opisy dziewiętnastowiecznych etnologów dotyczące fizjonomii przypominają stereotypowe przywołania Żydów w komedii londyńskiej i miejskiej siedemnastego wieku. To samo dotyczy oscylacji między ckliwą idealizacją a bolesnym i krzywdzącym uogólnieniem. Interesującym aspektem analizy jest pokazany przez Autorkę monografii rozłam wewnątrz często homogenicznie przedstawianej społeczności żydowskiej. Hiszpańscy Żydzi od dawna dobrze osadzeni w rzeczywistości brytyjskiej nie identyfikują się z napływającymi falami uchodźców z Europy Wschodniej i Niemiec, którzy swoją obecnością przypominają o inności etnicznej, cywilizacyjnej, kulturowej, co prowadzi do kolejnego przesądzenia o rasowej niezmienności Żydów. Inność imigrantów wpisuje się dobrze w powstającą mitologię East Endu. Szczególnie cenna wydaje się tu obecność kontekstów prasowych, zwłaszcza przywołana przez Autorkę polemika z Matthew Arnoldem. Omawiane zainteresowania Amy Levy kulturą głównego nurtu, a także konteksty epistolarne i eseje oraz artykuły prasowe (*Jewish Chronicle*) pozwalają na lepszą ocenę liminalnego pisarstwa i pozycji pisarki, lepsze odczytania relacji między kwasi dokumentem a fikcjonalizacją. Rozdział pokazuje także zabiegi modernizacyjne, które umożliwiają pisarce wyzwolenie się z zastałych uzusów, np. poprzez realizm, posługiwanie się niewiarygodnym narratorem, zmienność punktów widzenia oscylujących między wewnętrżnością i zewnętrżnością, perspektywą żydowską a perspektywą *gentile*, perspektywą narratora a perspektywą postaci, oraz otwarte zakończenia. Przedstawiona dyskusja ma charakter złożony, wielopoziomowy i, co jest chyba bardzo cenne w podejmowanej tematyce, Ilona Dobosiewicz nie stara się zamknąć dyskusji lecz, przeciwnie, otwiera nowe perspektywy.

Rozdział trzeci koncentruje się na opowiadaniach, esejach oraz powieści *The Romance of the Shop*, przyjmując za punkt wyjścia kontekst miejski, sferę publiczną, która pozostaje w opozycji do 'domowości' sfery prywatnej, w której kobieta może funkcjonować w wiktoriańskiej roli domowego anioła. Autorka różnicuje między kontekstami miejskimi –

Cambridge to sfera wartości duchowych, naukowych, intelektualnych podczas gdy Londyn to metropolia i giełda. W literaturze Londyn funkcjonował już od siedemnastego wieku jako rynek, na którym negocjowano kontrakty polityczne i handlowe w skali globalnej, a w okresie 'London season' kontrakty małżeńskie. Autorka przywołuje kontekst komercjalizacji relacji międzyludzkich pokazując jego przemożny i wieloraki wpływ na losy kobiet. Może on mieć charakter opresyjny, uprzedmiotawiający, ale w *The Romance of the Shop* rynek stanowi szansę dla kobiet tracących środki do życia. W omawianej powieści kobiety otwierają swój własny interes – zakład fotograficzny. Amy Levy wydaje się powielać siedemnastowieczne historie o kobietach właścicielkach sklepów otaczających nową giełdę i ona także dostrzega analogiczne niebezpieczeństwa oraz zalety 'nowej' samodzielności kobiet. Odnosząc się do znaczącej funkcji przestrzeni, Autorka stwierdza brak odpowiednika dla męskiego spacerowicza, *flâneur*, i tym samym niejasny status Nowej Kobiety, która pojawia się w sferze publicznej w trudnej do określenia i stąd moralnie niejednoznacznej roli. Jak słusznie zauważa Ilona Dobosiewicz, w przypadku kobiet bezcielesność kartezjańskiego obserwatora, szczególnie brak mobilności, działa jako mechanizm alienujący, nie buduje podmiotowości postaci i stąd konieczne poszukiwania innych, partycypacyjnych form korzystania z przestrzeni miejskiej. Interesującą propozycją Autorki jest propozycja rozważenia nowych, dostępnych dla kobiet, foucaultiańskich miejsc heterotopicznych, których organizacja koresponduje z liminalną tożsamością postaci budowanych przez Amy Levy. Czytelnie i kluby dla pań stanowiły miejsca uwalniające Nowe Kobiety od przymusu domowości i otwierały dla nich bezpieczny dostęp do sfery publicznej.

Rozdział czwarty i ostatni poświęcono poezji Amy Levy. Jest to z jednej strony, jak pisze Autorka, poezja wychodząca z dramatu i posługująca się monologiem dramatycznym, formą dialogującą i mobilną a, z drugiej strony, jest to poezja liryczna o charakterze intymnym, gdzie w pejzażu miejskim tworzą się nowe relacje międzyludzkie, w tym relacje alternatywne dla tradycji hetero normatywnej. Ilona Dobosiewicz zauważa, że jako poetka Amy Lévy sytuuje się w pozycji "minor poets", czyli poetów drugiego rzędu jak osiemnastowieczny James Thomson, z którym łączy ją nie sympatii, lub też, co może mniej oczywiste, John Keats, który odszedł równie wcześnie i który obstawał przy konieczności 'non-identity' w przeciwieństwie do budowanych przez poetów romantycznych tajemniczych lub też skandalizujących tożsamości. Łączenie owej „non-identity” Johna Keatsa z liminalną tożsamością proponowaną dla Amy Levy wydaje się być szczególnie interesujące. W pierwszej grupie utworów Ilona Dobosiewicz wskazuje na szczególny dobór postaci kobiet, takich jak Medea i Ksantypa, które mają stanowić folie dla współczesnej tożsamości kobiety marginalizowanej jako etnicznie obcej lub genderowo 'gorszej'. W tle tych rozważań znajduje się przyjęta w dziewiętnastym wieku obiektywizująca interpretacja klasyków. Oparte na

założeniach modelowych, na formie *exemplarity*, dziewiętnastowieczne rozumienie klasyków wzmaga poczucie drugorzędności postaci kobiecych i ich znaczenia. Innym wyborem jest postać biblijnej Marii Magdaleny, dla której tło stanowią historie 'magdalenek', czyli upadłych dziewcząt i młodych kobiet, oraz kobiet cierpiących na syfilis, poddawanych leczeniu i resocjalizacji. Ich status 'innego' był więcej niż oczywisty. Tak więc odmowa resocjalizacji i odmowa konwersji stanowią analogię. Muzą poezji lirycznej, proponuje Autorka monografii, jest dla Amy Levy miasto, co stanowi pewne *novum* w pisarstwie kobiet. Miasto jako niestabilny pejzaż i zbiór dźwięków stanowi szansę dla nowych relacji międzyludzkich i tożsamości. Liryki miejskie mówią o nowych formach przyjaźni, relacjach intymnych, także homoerotycznych oraz o ucieczce od wzorców mieszczańskich. Ilona Dobosiewicz z sukcesem odkrywa w pisarstwie Levy postaci nietypowe, 'odd', tożsamości niestabilne i hybrydalne.

Ogólna ocena książki

Bardzo sobie cenię wartość głównej idei przedstawianej i realizowanej przez Autorkę w przedłożonej monografii – idei umieszczenia pisarki pochodzenia żydowskiego niejako na rozdrożu, nie jako pisarki reprezentującej wypreparowany dyskurs literatury żydowskiej jako literatury etnicznej, stygmatyzowanej li tylko konstrukcją różnicy rasowej, trybalnej lub kulturowej. Badania nad George Eliot pozwalają Ilonie Dobosiewicz na umieszczenie Amy Levy w kontekście literatury wiktoriańskiej, także głównego nurtu, w kontekście zjawisk wydobywanych dzięki dyskursowi genderowemu, koncepcji Nowej Kobiety oraz w zmieniającej się rzeczywistości metropolitalnego Londynu, także w perspektywie socjologicznej. Miasto jako muza udostępnia użytkownikom nowe, heterotopiczne miejsca – także nowe miejsca literackie – całemu spektrum artystów, nie tylko Amy Levy. Jak słusznie zauważa Autorka, model kartezjańskiego obserwatora dezaktualizuje się i nie gwarantuje już 'dostępu' ani do wiedzy ani do władzy. Pisząc więc o 'dostępie' do możliwości, które miasto oferuje, Autorka odkrywa inaczej, na nowo formułowane sfery wolności, które nie wymagają od uczestników stabilnych i homogenicznych tożsamości. Książka umiejętnie wprowadza Amy Levy w obszar naszych współczesnych rozważań o kulturze miasta i znacząco dokłada się do lepszego rozumienia fenomenu epoki wiktoriańskiej.

Całość dorobku naukowego po habilitacji – artykuły, rozdziały, wystąpienia konferencyjne, monografia oraz projekt badawczy – znacznie przekraczają wymagania stawiane w postępowaniu habilitacyjnym. Tym samym dr hab. Ilona Dobosiewicz spełnia w zupełności warunek formułowany w Ustawie.

Projekty naukowo-badawcze i współpraca międzynarodowa

Kandydatka uczestniczyła na zaproszenie w międzynarodowym projekcie badawczym *The Reception of George Eliot* (2011), czego pokłosiem są publikacje oraz nowy nurt w prowadzonych badaniach. Prowadziła wykłady gościnne, seminaria i korzystała ze stypendiów. Recenzowała prace publikowane w czasopiśmie o zasięgu międzynarodowym. Dr hab. Ilona Dobosiewicz uczestniczyła także w międzynarodowych zespołach eksperckich i jest członkiem British Association for Victorian Studies od 2015 roku.

3. Osiągnięcia dydaktyczne, popularyzatorskie i rozwój kadry

Kandydatka prowadziła wykłady monograficzne i kursowe a także seminaria magisterskie i licencjackie. Ma w dorobku znaczącą ilość prac licencjackich i magisterskich. Zajmowała się popularyzacją wiedzy konsultując uczniów w Liceum Humanistycznym w Nysie oraz, jako prodziekan organizując dni otwarte na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Opolskiego.

Dr hab. Ilona Dobosiewicz wypromowała troje doktorantów w latach 2011-2017. Sprawuje opiekę nad kolejną doktorantką, której przewod otwarto w 2015 roku. Była recenzentem 8. Rozpraw doktorskich oraz 3. Postępowań habilitacyjnych. Dodatkowo, uczestniczyła w komisjach habilitacyjnych pisząc opinie.

4. Działalność organizacyjna i współpraca z otoczeniem społecznym i gospodarczym

Przez dwie kadencje dr hab. Ilona Dobosiewicz pełniła funkcję Prodziekana ds. kształcenia i studentów i koordynowała wprowadzanie Krajowych Ram Kwalifikacji na Wydziale Filologicznym. Przewodniczyła także Wydziałowemu Zespołowi ds. Doskonalenia Jakości Kształcenia. Ta oraz pozostała działalność organizacyjna Kandydatki zasługują na wysoką ocenę i uznanie. Pani dr hab. Ilona Dobosiewicz jest laureatką wielu nagród i wyróżnień za działalność na rzecz Uczelni i środowiska społecznego.

Spod pióra Kandydatki wyszły liczne recenzje książkowe oraz oceny artykułów i innych publikacji – wiele z nich w czasopiśmie z Impact Factor – które stanowią istotny wkład w funkcjonowanie środowiska naukowego.

Poza tym, Kandydatka występowała także w roli eksperta w konkursach dla młodych badaczy w zakresie literaturoznawstwa i translacji współpracując z organizacją środowiskową polskich anglistów jaką jest PASE.

5. Konkluzja

Podsumowując ocenę dorobku Pani Doktor Habilitowanej Ilony Dobosiewicz, Kandydatki do tytułu naukowego profesora, stwierdzam że Kandydatka:

1/ ma osiągnięcia naukowe znacznie przekraczające wymagania stawiane w postępowaniu habilitacyjnym;

2/ posiada doświadczenie w pracy w ramach projektów międzynarodowych;

3/ posiada osiągnięcia w opiece naukowej: trzy razy była promotorem ukończonych przewodów doktorskich, a kolejny jest otwarty oraz sporządziła 8 recenzji rozpraw doktorskich i 3 habilitacyjne;

4/ prowadziła prace naukowe w zagranicznych instytucjach naukowych.

Na szczególną uwagę zasługuje wyraźne wzmożenie aktywności badawczej i publikacyjnej po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego.

W związku z tym, Kandydatka spełnia wymogi określone art. 26 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, a Jej dorobek stanowi cenny, oryginalny i twórczy wkład w rozwój badań nad okresem wiktoriańskim wnoszę o podjęcie kroków niezbędnych do sfinalizowania postępowania prowadzącego do nadania tytułu profesora i poparcie wniosku o nadanie tytułu profesora.

Wrocław, 27 lipca 2018r.

Elżbieta Węgrowska-Lawenda